

Liikumisvabadus.

1 Igal riigil on õigus kontrollida, kes tema piire ületavad, samas on inimesed alati liikunud töö
2 otsinguil riigist riiki. Täna ületavad riigipiire miljonid inimesed. ÜRO andmeil oli 2005. aastal
3 maailmas migrante rohkem kui 190 miljonit. Kuna paljud demokraatlikud riigid vajavad
4 töökäsi, annavad nad välja viisasid ja teisi ajutisi dokumente, mis võimaldavad immigrantidel
5 elada ja töötada nende territooriumil. Riikidesse sissesõidu piirangud on sellele vaatamata
6 sageli küllalt karmid. Väga halbade kodumaiste majandustingimuste tõttu siirduvad miljonid
7 inimesed igal aastal tööotsinguil illegaalselt rikkamatesse ning demokraatlikumatesse
8 riikidesse.

9 Kui võõrtöolistel pole uue asukohamaa residentidega samasuguseid õigusi ja kohustusi, on
10 neil inimestena siiski inimõigused. Demokraatlikud riigi püüavad luua õiglasi ja seadusega
11 tagatud tingimusi, mis laseksid nii kodakondsust omavatel kui illegaalsetel töölistel ühiskonna
12 elus osaleda. Üheks selliseks abinõuks ongi võõrtöolistele mõeldud programmid.

13 Migratsioon ja töö: seosed ja võimalused

14 Inimesed on liikunud töö otsinguil ühest kohast teise juba enne kaasaegsete (rahvus)riikide
15 teket. Ajaloost on teada, et töölisi on riiki kutsunud lausa valitsejad. Näiteks kutsusid vene
16 tsaarid XVIII sajandil riiki saksa oskustöölisi, et need aitaks impeeriumit moderniseerida.
17 XVII sajandil Briti valitsuse poolt loodud Ida-India kaubakompanii kutsus avalikult

18 ümberasujaid tööle nendesse piirkondadesse, kus kompanii tegutses. Ameerika
19 koloniseerimise aegu ja hiljem kui USA oli juba loodud, pürgisid inimesed paremate
20 tööväljavaadete ja rikkuse otsinguil ning nn. uue alguse lootuses. Mõnikord loodi sellised
21 programmid spetsiaalselt noorte meeste jaoks nagu immigrant-tööliste Hiinast XIX sajandi
22 Ameerika lääneosas. Teistel puhkudel siirdusid terved perekonnad uutesse kohtadesse tööle ja
23 elama.

24 Töötajate õigused teistes maades on ajast ja kohast sõltuvalt varieerunud. Paljudel juhtudel on
25 töötajate privileegid olnud kehtestatud valitseja poolt antud dekreetidega. Sageli on
26 võõrtööliste olnud siiski kehtestatud piirangud – näiteks osta maad, tegelda teatud kaupadega
27 kauplemisega, täita valitud religioonide kombetalitusi. See, kui kauaks töölistel plaanisid
28 võõrsile jääda või kui kauaks neil lubati, jääda erines maadeti mõnest aastast kuni sajanditeni.
29 Väga harva võimaldati võõrtööliste ligipääsu poliitilisele tegevusele ning omistati riigi
30 kodakondsus.

31 Võõrtöölised on uutes asukohamaades alati esile kutsunud tugevaid ja vastuolulisi emotsioone.
32 Ühest küljest on immigrantidele pakutud väheseid oskusi nõudvat madalapalgalist tööd.
33 Ainuüksi Venemaal arvatakse olevat 10 kuni 12 miljonit võõrtöölist, kellest paljud on
34 Azerbaidžhaanist, Gruusiast ja teistest endise Nõukogude Liidu liiduvabariikidest. “Venemaa
35 sõltub suurel määral immigrantide tööjõust, kuna riigis valitseb sügav demograafiline kriis,”
36 ütleb John Litwak Maailmapangast. “Venemaa huvides on säilitada immigrantidele soodsaid
37 tingimusi, iseäranis neile, kes tulevad endisest Nõukogude Liidust.” Paljud töötavad täiesti
38 illegaalselt. Samasugust hoiakut võib kohata USAs, Saksamaal, Tšehhi Vabariigis, Balti
39 riikides ja Skandinaaviamaades.

40 Teisest küljest on omamaine tööjõud immigrantide suhtes tõrjuv. Ameerika ajaloost on teada
41 palju immigratsioonivastaseid seadusi, hoiakuid, protestiliikumisi ja isegi sisserändajate
42 vastast vägivalda. Sama toimub USAs ka praegu. Venemaal viis immigrantidevastatus 2007.
43 aastal niisuguse seaduse vastu võtmiseni, mis seab immigratsioonile piiranguid ning tõstab
44 politsei aktiivsust nende vastu tegutsemisel. Kodanikud on mures võõrtööliste, sh. illegaalse
45 tööjõu mõju kogu maa majandusele, sest nad töötavad sageli madala palga eest, kartes
46 protesteerida oma töötingimuste vastu. Kodanikud kardavad ka, et immigrandid mõjutavad
47 nende rahvuslikku identiteeti ning demokraatlikke traditsioone.

48 ***Gastarbaiterid ja bracerosed: ajaloolisi näiteid võõrtöölite programmidest***

49 Demokraatlikud riigid püüavad immigratsiooni positiivseid ja negatiivseid tagajärgi
50 taskaalustada mitmel moel, sealhulgas võõrtöölise programmide abil. Kaks XX sajandi näidet
51 on kasulikud tundma õppida: nn. *gastarbaiter*'ite programm Lääne-Saksimaalt ning
52 *barceros*'te programm USA-st.

53 ***Saksamaa.*** Peale Teist maailmasõda tundis Saksa Föderatiivne Vabariik (Lääne-Saksamaa)
54 puudust töökätest. Sellest üle saamiseks kutsuti ajutiselt riiki immigranttöölisi. Berliinis asuva
55 Humboldti ülikooli sotsiaalteaduste uurimiskeskuse Veysel Oezcan andmetel tulid migrandid,
56 keda kutsuti *gastarbaiter*'iteks ("külastöölised") tööle peamiselt vähest kvalifikatsiooni
57 nõudvatele erialadele tööstuses. Rotatsiooni põhimõtet järgides pidid valdavalt meessoost
58 töölised ühe või kahe aasta pärast kodumaale tagasi minema, et teha kohta uutele
59 võõrtöölisele. Selle programmi lõppemise ajaks 1973. aastal pakkus Lääne-Saksamaa
60 peavarju 4 miljonile võõrtöölisele, kes moodustasid 6,7% riigi elanikkonnast.

61 "Algne idee oli, et võõrtöölised jäävad riiki nii kauaks kui see on majanduslikult vajalik, ning
62 lähevad seejärel tagasi koju. See plaan aga ei täitunud," ütles Michael Bommes Saksamaa
63 Migratsiooniuringute Instituudist. *Gastarbaiter*'id jäid kauemaks kui oli ette nähtud. Tööd oli
64 palju ning nii töövõtjad kui tööandjad olid olukorraga rahul. Kui kokkulepitud töötamise aeg
65 Saksamaal lõppes, ei olnud tagasipöördujate jaoks kodumaal enam tööd, ning *gastarbaiter*'id
66 jäidki Lääne-Saksamaale. Rich Jones ja Heather McGregor Bell'i Poliitikakeskusest
67 Colorados selgitavad, et "kuna prorgamm oli kavandatud ajutisena ei teinud Saksa valitsus ega
68 ka peamiselt Türgist saabunud immigrandid ise erilisi jõupingutusi assimileerumiseks.
69 Tulemuseks on, et paljud türklased elavad vaestes linnaosades, kus on kõrge tööpuudus ning
70 nn teise sordi koolid ja kus paljud inimesed ei kõnele siiani saksa keeles". Kuni viimase ajani
71 ei ole Saksamaal sündinud *gastarbaiter*'ite lastele Saksa kodakondsus seadustega
72 garanteeritud; 2000. aasta seadusemuudatus tegi kodakondsuse saamise mitte-saksa päritolu
73 inimeste jaoks lihtsamaks. "Me tulime kui külastöölised ja 40 aastat hiljem oleme ikka
74 külastöölised," ütles Recep Türkoglu, türklaste liider Saksamaal. "Kuid kolmas põlvkond
75 saab olema sakslased."

76 **Ameerika Ühendriigid.** “Ajavahemikus 1942 kuni 1964 tuli Mehhikost USA farmidesse tööle
77 4,6 miljonit võõrtöölist ehk *barceros*’t,” ütleb Philip Martin Migratsiooniuringute Keskusest.
78 Võõrtööliste programmi on rakendatud Esimese ja Teise maailmasõja ajal ning “külma sõja”
79 esimestel aastatel, et ületada sõja aja tööjõupuudusest põhjustatud kaost. Nagu Lääne-Saksa
80 programm nii ka ameerika programm tegi panuse väljaõppimata tööjõule. Kuid erinevalt türki
81 *gastarbaiteritest* Saksamaal tulid Mehhiko *barceros*’ed (hispaaniakeelsest sõnast, mis
82 tähendab “töölist”) USA-ga piirnevast riigist; faktiliselt olid paljud praegused USA osariigid
83 kuni Mehhiko – Ameerika sõjani 1848. aastal Mehhiko osaks. Võõrtööliste programmi ühe
84 tulemusena liitus ameerika farmides töötavate *barceros*’tega palju ebaseaduslikult maale
85 tulnud mehhiko põlluharijaid. Töö hooajaline isloom ja põhimõtteliselt avatud piirid Mehhiko
86 ja USA vahel aitasid kaasa tihedale edasi-tagasi liikumisele üle piiri. Paljud otsustasid ka
87 USA-sse jääda.

88 **Demokraatlikud riigid ja võõrtööliste programmid**

89 Kuigi võõrtööliste programmid erinevad oma detailides, on nad põhijoontes sarnased. Nad on
90 kavandatud tõstma võõramaalaste abil töötajate hulka riigis ilma et püsielanikkond suureneks.
91 Võõrtöölisi lubatakse riiki ainult teatud kindlaks perioodiks. Neil on ka teistest
92 immigrantidest, kellel on võimalus saada kodakondsus, erinev staatus. Lisaks peab võõrtöölist
93 tavaliselt ülal kindel tööandja.

94 2007. aastal võeti Euroopa Liidus vastu kava töötada välja ajutine viisaprogramm
95 soodustamaks Aafrika maade “voolavat migratsiooni”, st “riikide toetamist, et need
96 kindlustaks oma kodanike tagasipöördumise koju, seades sisse karistuse, kui seda nõuet ei
97 täideta” (Gerson 2007). Niimoodi loodetakse luua parem ja edukam *gastarbaiter*’ite süsteem.

98 USA-s juba on selline võõrtööliste programm. Ent president Bush, püüdes reageerida
99 seadustama sisserände survele, pani ette karmistada võõrtööliste programmi rajades selle
100 kolmele põhimõttele. Esiteks – võõrtöölisele pakutakse ainult neid töökohti, “mida
101 ameeriklased pole täitnud”. Teiseks – võõrtöölised rakendatakse enne kojupöördumise tähtaja
102 saabumist tööle osalise tööajaga; need, kes maalt ei lahku, minetavad võimaluse taotleda
103 legaalset luba maale jääda või saada kodanikeks. Kolmandaks – võõrtööliste arv, mida
104 programmi abil lubatakse, sõltub Ameerika majanduse vajadustest. Võõrtöölised, kes viibivad

105 riigis ebaseaduslikult, peavad maksma küllalt suurt trahvi ning asuma kodakondsuse
106 taotlemisel “järjekorra lõppu”.

107 **Võõrtööliste programmid: toetajad ja vastased**

108 Võõrtööliste programmide toetajad väidavad, et inimesed otsivad pidevalt vabu töökohti,
109 ükskõik kas töötada saab legaalselt või illegaalselt. Demokraatlikud riigid arvestavad siiski
110 seaduste ülimuslikkusega. Võõrtööliste programm loob immigrantidele, kes tahavad tööd teha
111 selleks seadusliku võimaluse, kuid ei anna alalise elamise luba riigis. Toetajad väidavad, et
112 võõrtööliste programmid pakuvad inimestele töökohtadel õiguslikku kaitset. Erinevalt
113 illegaalsetest immigrantidest, kelle julgeolekut ja tööjõudu võidakse kurjasti ära kasutada, on
114 legaalsete võõrtööliste põhiõigused töökohtadel tänu programmile kaitstud. Võõrtööliste
115 programm kergendab ka seadulikke järelevalvet, kuna laseb politseil pühendada rohkem aega
116 ja raha kriminaalkurjategijate, salakaubavedajate ja isegi terroristide püüdmisele, kes erinevalt
117 ajutist tööd otsijatest püüavad riiki siseneda salaja.

118 Lisaks ütlevad toetajad, et võõrtööliste programmid aitavad riigil paremini toime tulla
119 rahvusvahelises majanduselus toimuvate muutustega. Globaliseerumisest tingituna ei istu
120 töölised paigal ega oota, et töö nende juurde tuleks. Kui lubada võõrtöölistel tulla riiki ja
121 lahkuda sealt vastavalt maailmamajanduse tingimustele, võidavad sellest nii demokraatlikud
122 riigid kui töölised.

123 Võõrtööliste programmide rakendamise kaudu kogetakse ka seda, et töö otsijate ja teiste
124 immigrantide vajadused on erinevad. Ajutiselt tööd otsijad soovivad lihtsalt teenida raha ja
125 saata seda koju oma sugulastele või pöörduda ise rikkamana tagasi koju. Immigrandid
126 soovivad aga alustada uut elu uuel maal. Võõrtööliste programmid arvestavad ajutise tööjõu
127 vajadustega ning ei tegele üldse tavaliste immigrantide probleemidega. Selline jaotus on
128 kasulik kõikidele – võõrtöölistele, immigrantidele ja riigi kodanikele, aidates kaasa
129 ühiskonnasisesele harmooniale.

130 Võõrtööliste programmide vastased ei näe mingit erilist vahet tööd otsijate ja tavaliste
131 immigrantide vahel. Kui võõrtööliste tööloob ei pikendata, liituvad nad illegaalse pörandaaluse
132 varimajandusega, mida programm peaks just ära hoidma. Niisuguste seaduserikkujate

133 püüdmine ja maalt välja saatmine vaid suurendab illegaalsetest immigrantidest põhjustatud
134 mitmesuguste õiguslaste, sotsiaalvaldkonna ning rahvusvaheliste toimingute kulusid.

135 Kritiseerijad märgivad ka, et võõrtöölise programmide rakendamise abil püütakse soodustada
136 madala palga maksmist riigis. Konkurentsi tõttu peavad need tööandjad, kes palkavad
137 omamaiseid kodanike ja legaalseid immigrante omadega toime tulemiseks maksma töölistele
138 madalamat palka ja võimaldama tagasihoidlikumaid soodustusi.

139 Lisaks majanduslikele kulutustele muretsevad oponendid ka võõrtöölise programmide nn
140 *demokraatlikkuse* hinna üle. Kuna eksisteerib kaks erinevat tööliste rühma, osutuvad ühed
141 teise sordi inimesteks ja nad taluvad suuremat eksploateerimist. Veelgi enam – ka legaalsed
142 immigrandid peavad tõestama, et nad viibivad tõesti õigusega riigis ning neil tuleb seetõttu
143 rohkem tegemist teha politseiga. Võõrtöölise üle järelevalvet pidavad ametkonnad
144 puudutavad tahes-tahtmata ka tavakodanikke ning vähendavad sellega igaühe õigusi.

145 Kritiseerijad väidavad, et võõrtöölise programmid on kaugel harmoonia kujundamisest
146 ühiskonnas – need süvendavad tegelikult isoleeritust. Võõrtöölise osaks langeb kodanikega
147 võrreldes vähem hüvesid ja õigusi ning neil puudub motivatsioon sulanduda paremini
148 ühiskonda. Kõige selle tulemusena puudub võõrtöölistel ka soov olla heaks kodanikuks ning
149 nad moodustavad hoopis suletud kommuune, kus valitseb umbusk ja mida umbusaldatakse.
150 See on pinnaseks rahulolematusele, vägivaldale ning isegi terrorismile.

151 Lõpuks – töölistel on inimesed oma inimlike vajaduste, unistuste ja õigustega. Püüdes luua
152 tingimusi nii tööliste, tööandjate kui riikide jaoks tegutsedes kõikide kasu nimel, puututakse
153 kokku ühega demokraatia probleemidest.